

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(повне найменування вищого навчального закладу)
Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

Острянко А.М.

_____ (підпис)

(прізвище та ініціали)

СИЛАБУС
навчального курсу
«ДОБА ВІКІНГІВ В ІСТОРІЇ ЄВРОПИ»

Галузь знань – **03 Гуманітарні науки**
Спеціальність – **032 Історія та археологія**
Освітній ступінь – **«Магістр»**
Форма навчання – **денна**
Форма підсумкового контролю – **залік**

Викладач – Скороход В'ячеслав Миколайович, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства

Тел.: моб. +38(098)721-25-96.

E-mail: skorohod-sv@ukr.net

Години консультацій – щовівторка 13.00–14.00 (310 кабінет).

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки (шифр і назва) Напрямок підготовки (шифр і назва)	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність 032 Історія та археологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин 90		1-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 30 самостійної роботи студента 60	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	20 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		56 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: Залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета ознайомити студентів з особливостями історичних процесів, що пов'язаний з епохою вікінгів у Західній та Східній Європі у VIII–XI ст., матеріальною культурою цього часу. Ознайомитися з результатами археологічних пам'яток середньовічної Скандинавії, Західної Європи та археологічними комплексами Давньої Русі.

Завдання дати знання про матеріальну культуру доби вікінгів із застосуванням наочності. Показати особливості розвитку матеріальної культури окремої епохи у світовій культурі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Писемні джерела, що висвітлюють епоху вікінгів у Західній Європі та Київській Русі;
- Виокремлювати основні елементи матеріальної культури;
- Особливості досліджень археологічних пам'яток Північно-Західної Європи і України;
- Інформаційний потенціал речових джерел з європейської та української археології.

вміти:

- Самостійно здобувати знання про поставленні завдання курсу;
- Предмет, завдання, функції та структуру курсу "Матеріальна культура доби вікінгів";
- Виділяти типи та види археологічних артефактів по загальним і спільним рисам;
- Аналізувати археологічні джерела та знаходити аналогії.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і завдання курсу.

Тема 2. Епоха вікінгів: початок нової європейської цивілізації.

Тема 3. Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.

Тема 4. "Призвання варягів" і проникнення вікінгів на територію Русі.

Тема 5. Просторова структура скандинавських віків.

Тема 6. Торгово-ремісничі поселення та дружинні табори вікінгів у Європі та на Русі.

Тема 7. Орнаментативні стилі скандинавів і археологічна типологія мечів епохи вікінгів.

Тема 8. Кораблі та навігація скандинавів.

Тема 9. Поховальний обряд вікінгів.

Тема 10. Скандинавські старожитності Чернігівщини.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	90	20	10	0	0	60						
Модуль 1												
Тема 1. Предмет і завдання курсу												
	8	2				2						
Тема 2. Епоха вікінгів: початок нової європейської цивілізації.												
	8	2				6						
Тема 3. Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.												
	10	2	2			6						
Змістовий модуль 2.												
Тема 4. "Призвання варягів" і проникнення вікінгів на територію Русі.												
	8	2				6						
Тема 5. Просторова структура скандинавських віків.												
	10	2	2			6						
Тема 6. Торгово-ремісничі поселення та дружинні табори вікінгів на Русі.												
	8	2				6						
Тема 7. Орнаментальні стилі скандинавів і археологічна типологія мечів епохи вікінгів.												
	8	2				6						
Тема 8. Кораблі та навігація скандинавів.												
	10	2	2			6						
Тема 9. Поховальний												
	10	2	2			6						

обряд вікінгів.												
Тема 10. Скандинавські старожитності Чернігівщини.	10	2	6			6						
Усього годин	90	20	14			56						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.	2
2	Просторова структура скандинавських віків	2
3	Кораблі та навігація скандинавів	2
4	Поховальний обряд вікінгів	2
5	Скандинавські старожитності Чернігівщини	2
		10

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і завдання курсу	6
2	Епоха вікінгів: початок нової європейської цивілізації	6
3	Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.	6
4	"Призвання варягів" і проникнення вікінгів на територію Русі	6
5	Просторова структура скандинавських віків	6
6	Торгово-ремісницьке поселення та дружинні табори вікінгів у Європі та на Русі	6
7	Орнаментальні стилі скандинавів і археологічна типологія мечів епохи вікінгів	6
8	Кораблі та навігація скандинавів	6
9	Поховальний обряд вікінгів	6
10	Скандинавські старожитності Чернігівщини	6
	Всього:	60

10. Методи навчання

Основні методи навчання: лекція, поточні консультації, практичні заняття.

11. Методи контролю

Основні методи контролю: усне та письмове поточне опитування.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота								Сума
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2				
T1				T2	T3	T4	T5	100
20				20	20	20	20	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

14. Рекомендована література

Базова

1. Андрощук Ф.О. Мечи викингов К.: ВД «Простір», 2013. – 712 с
2. Андрощук Ф.О. Шведська Бірка та її контакти зі Сходом // <http://archaeology.kiev.ua/pro/androschuk.htm>.
3. Андрощук Ф.А. О первой археологической находке из Шестовицы // Стародавній Іскоростень і слов'янські гради VIII – X ст. Збірка наукових праць. – К.: “Корвін пресс”, 2004. – С. 3–7.
4. Андрощук Ф.О. Нормани і слов'яни у Подесенні: Моделі культурної взаємодії доби раннього середньовіччя – К., 1999а.
5. Арбман Х. Викинги. – СПб.: Евразия, 2008.
6. Бліфельд Д.І. Давньоруські пам'ятки Шестовиці – К.: “Наукова думка”, – 1977.
7. Брейд У., Трамп Д. Археологический словарь. – М., 1990.
8. Булкин В. А., Дубов И. В. Тимерево и Гнездово // Из истории феодальной России. Л., 1978 – С. 16-20.
9. Булкин В. А., Лебедев Г. С. Гнездово и Бирка (К проблеме становления города) // Культура средневековой Руси. Л., 1974 - С.11-17.

10. Булкин В.А. О появлении норманнов в Днепро-Двинском междуречье // Проблемы истории и культуры северо-запада РСФСР. Л., 1977 - С. 101-104.
11. Булкин В.А., Дубов В.И., Лебедев Г.С. Археологические памятники Древней Руси IX – XI вв. – Л., 1978.
12. Викинги: набеги с севера. М.: Терра, 1996. – 164 с.
13. Відейко М.Ю. Археологія в Інтернеті. Довідник. – К., 2001.
14. Гвин Джонс Викинги. Потомки Одина и Тора. – М., 2004.
15. Клейн Л. С. Археологическая типология. – Л, 1991.
16. Клейн Л.С. Археологические источники. – Л., 1978.
17. Коваленко В.П., Ситий Ю.М. Вікінги в Шестовиці // Чернігівщина incognita. – Чернігів: КП “Видавництво “Чернігівські обереги”, 2004. – С. 236–243.
18. Коваленко В.П., Ситий Ю.М., Скороход В.М. Дослідження оборонних конструкцій городища Коровель // Проблеми давньоруської та середньовічної археології. Археологія і давня історія України. – Випуск. 1. – К., 2010 – С. 316–327
19. Лаврентиевская летопись // Полное собрание русских летописей. – Т. I. – М.; Л., 1962. – 579 стб.
20. Лебедев Г.С. Гнездово и Бирка (к проблеме становления городов) // Культура средневековой Руси. – Л., 1974. – С. 11 – 17.
21. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе и на Руси. – СПб., 2005.
22. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. – Л., 1985.
23. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
24. Ловмянский Х. Русь и норманны. – М., 1985.
25. Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997.
26. Моця О.П. Протоміста Київської Русі (на прикладі Дніпровського Лівобережжя) // Наукові записки. – Т. 20. Історичні науки. Частина I. – К.: КМ “Academia”, 2002. – С. 8–11.
27. Моця О.П. Дружинні “гарнізони” Київської Русі // Нариси з воєнної історії Давньої України. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2005. – С. 273–281.
28. Моця О., Скороход В. Протоміста Подесення в процесі одержавлення регіону. Випуск I. Шестовицький археологічний комплекс. – Київ, ІА НАН України, 2020. – 228 с.
29. ПВЛ. – Ч. 1. Текст и перевод. – М-Л., 1950. – 406 с.
30. Роэдаль Э. Мир викингов: викинги дома и за рубежом. СПб.: Всемирное слово, 2001.
31. Русь в IX–XI веках: археологическая панорама / Ин-т археологии РАН. – Москва; Вологда: Древности Севера, 2012 – 496 с.
32. Симпсон Ж. Викинги. Быт, религия, культура. – М., – 2005.
33. Скороход В. Деревообробна справа на Шестовицькому археологічному комплексі в ур. Коровель в X – початку XI ст. // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. VIII Міжнар. студ.

- наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2009 – С. 186–193.
34. Скороход В. Корабельна справа Шестовицького поселення (за матеріалами знахідок залізних заклепок) // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. VI Міжнар. студ. наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2007а. – С. 158–161.
 35. Скороход В. Про деякі особливості розташування IV – VI курганних груп Шестовицького могильника / В. Скороход // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Тези доповідей V Міжнар. студ. наук. археолог. конф.. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2006б. – С. 150–154.
 36. Славяне и Скандинавы: пер. с нем. / Общ. ред. Е.А. Мельниковой. – М.: Прогресс, 1986.
 37. Сойер П. Эпоха викингов. – СПб.: Евразия, 2006. 351 с.
 38. Старшая Эдда / Под. ред.. Стеблин-каменского. – М., 1975.
 39. Стурлурсон Снорри. Круг Земной. – М., 1980.
 40. Толочко А.П. Очерки начальной Руси / Алексей Толочко. – Киев; Санкт-Петербург: Лаурис, 2015. – 336 с.
 41. Фетисов А., Щавелев А. Викинги: между Скандинавией и Русью. М.: Вече, 2009.
 42. Швеция и шведы в средневековых источниках. - М.: Наука, 2007 // <http://ulfdalir.ru/sources/45/653>

Допоміжна

1. Янин В.Л. Очерки комплексного источниковедения. – М., 1977
2. Скороход В. Топографія Чернігова та Шестовиці X – початку XI ст. (порівняльна характеристика) // Чернігів у середньовічній та ранньомодерній історії Центрально-Східної Європи. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2007. – С. 125–132.
3. Арциховский А.В. Археологические данные по варяжскому вопросу // Культура Древней Руси. – М. – 1966. – С. 36 – 41.
4. Авдусин Д. А. Археологические данные о внешних связях Гнездова // Труды философского факультета Брненского Университета (ЧССР). Е.34-35. 1989-1990. Брно, 1990 - С. 53-59.
5. Андрощук Ф.О. Топографія та хронологія Шестовицького могильника / Ф.О. Андрощук // Археологія. – 1995 – № 3. – С. 99–105.
6. Вознесенская Г.А. Железообработка на поселении в Шестовице. Технологические традиции // Археология и естественнонаучные методы. – М., 2005. – С. 101–113
7. Коваленко В. Шестовиця – табір слов’ян і вікінгів на Десні. Рух вікінгів в історії Європи // Село над Десною – Шестовиця. Збірник статей та матеріалів. – Ніжин: “Аспект-Поліграф”, 2008. – С. 9–91.

8. Коваленко В., Ситий Ю., Скороход В. Дослідження Шестовицького подолу // Стародавній Іскоростень і слов'янські гради. Збірка наукових праць. – Т.1. – Коростень, 2008. – С. 178–192.
9. Скороход В. Етапи розвитку Шестовицького посаду (за матеріалами розкопу № 1) у X – на початку XI ст. // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. IX Міжнар. студ. наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2010. – С. 233–238.
10. Скороход В. Жилища на посаді городища Коровель // Деснинские древности. – Выпуск IV: Матер. межгос-ной науч. конфер. “История и археология Подесенья”. – Брянск, 2006. – С. 270–276.